

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ,
01001

тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,

themis@minjust.gov.ua,

Web: <http://www.minjust.gov.ua>,

код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Олександр

foi+request-125862-

45805233@dostup.org.ua

У відповідь на Ваше звернення щодо роз'яснення терміна «правомірні воєнні дії», що використовується у статті 15 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), яке надійшло від Міністерства закордонних справ України листом від 01.04.2024 року № 72/14-091-44466, повідомляємо таке.

Згідно зі статтею 2 Конвенції, яка гарантує право на життя, встановлено:

«1. Право кожного на життя охороняється законом. ...

2. Позбавлення життя не розглядається як таке, що вчинене на порушення цієї статті, якщо воно є наслідком виключно необхідного застосування сили:

a) для захисту будь-якої особи від незаконного насильства;

b) для здійснення законного арешту або для запобігання втечі особи, яку законно тримають під вартою;

c) при вчиненні правомірних дій для придушення заворушення або повстання.».

Статтею 15 Конвенції передбачено, що:

«1. Під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом.

2. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2, крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3, 4 (пункт 1) і 7.».

Таким чином, пункт 2 статті 15 Конвенції додає ще один виняток, за якого позбавлення життя не вважатиметься порушенням статті 2 Конвенції, а саме – якщо смерть настала внаслідок правомірних воєнних дій.

СЕД АСКОД

Міністерство юстиції України

№ 65200/О-10881/5.4 від 30.04.2024

Підписувач Сугак Людмила Петрівна

Сертифікат 382367105294AF970400000F08B0100E9868B01

Дійсний з 18.10.2023 15:57:49 по 05.07.2024 10:40:12

Відповідно до пункту 1 статті 32 Конвенції всі питання тлумачення і застосування Конвенції та Протоколів до неї, подані на розгляд згідно зі статтями 33, 34, 46 і 47, належать до юрисдикції Європейського суду з прав людини (далі – Європейський суд).

При цьому, визначення критерію «правомірності» воєнних дій є сферою регулювання міжнародного гуманітарного права – галузі міжнародного публічного права, норми якої застосовуються під час збройних конфліктів.

Згідно з усталеною практикою Європейського суду Конвенція не може бути витлумачена у вакуумі і, наскільки це можливо, має тлумачитися у відповідності з іншими нормами міжнародного права, частиною якого вона є (див., серед інших, пункт 55 рішення у справі «Аль-Адсані проти Сполученого Королівства» від 21.11.2001 року [ВП], заява № 35763/97).

Відповідно до статті 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23.05.1969 року:

«1. Договір повинен тлумачитись добросовісно відповідно до звичайного значення, яке слід надавати термінам договору в їхньому контексті, а також у світлі об'єкта і цілей договору.

2. Для цілей тлумачення договору контекст охоплює, крім тексту, включаючи преамбулу й додатки:

а) усяку угоду, яка стосується договору і якої було досягнуто між усіма учасниками у зв'язку з укладенням договору;

б) усякий документ, складений одним або кількома учасниками у зв'язку з укладенням договору і прийнятий іншими учасниками як документ, що стосується договору.

3. Поряд з контекстом враховуються:

а) усяка наступна угода між учасниками щодо тлумачення договору або застосування його положень;

б) наступна практика застосування договору, яка встановлює угоду учасників щодо його тлумачення;

с) будь-які відповідні норми міжнародного права, які застосовуються у відносинах між учасниками.

4. Спеціального значення надається термінові в тому випадку, коли встановлено, що учасники мали такий намір.».

Звертаючись до критерію, що міститься в статті 31 § 3 (с) Віденської конвенції, Європейський суд неодноразово давав зрозуміти, що «Конвенція повинна тлумачитися в гармонії з іншими нормами міжнародного права, частиною якої вона є. Це не менше стосується і міжнародного гуманітарного права». Також посилаючись на практику Міжнародного суду ООН, Європейський суд зазначив, що «захист, який надається конвенціями з прав людини, та захист, який надається міжнародним гуманітарним правом, співіснують в ситуаціях збройного конфлікту. ... Стосовно взаємозв'язку між міжнародним гуманітарним правом і правом в галузі прав людини існує три

такі можливі ситуації: деякі права можуть бути виключно питаннями міжнародного гуманітарного права; інші права можуть бути виключно питаннями права в галузі прав людини; решта прав можуть бути питаннями обох цих галузей міжнародного права. Європейський суд повинен прагнути тлумачити і застосовувати Конвенцію в такій формі, яка узгоджується з правовими рамками міжнародного права, окресленими Міжнародним судом ООН» (див. пункт 102 рішення у справі «Хассан проти Сполученого Королівства» від 16.09.2014 року [ВП], заява № 29750/09).

Навіть у ситуаціях міжнародного збройного конфлікту гарантії за Конвенцією продовжують застосовуватися, хоча вони й тлумачаться на тлі положень міжнародного гуманітарного права (див. пункт 104 рішення у справі «Хассан проти Сполученого Королівства» від 16.09.2014 року [ВП], заява № 29750/09).

Як зазначав Європейський суд, статтю 2 Конвенції, наскільки це можливо, слід тлумачити у світлі загальних принципів міжнародного права, зокрема норм міжнародного гуманітарного права, які відіграють незамінну і загальновизнану роль у зменшенні жорстокості і негуманності воєнних конфліктів. У зоні міжнародного конфлікту Договірні Держави повинні захищати життя тих, хто не залучений або вже не залучений до воєнних дій. Виконання цього зобов'язання також поширюється на надання медичної допомоги пораненим; стосовно учасників бойових дій, які загинули в бою або померли від поранень, обов'язок надати звітність передбачає, що їхні тіла мають бути належним чином поховані, а влада має зібрати і надати інформацію про цих осіб та їхню долю, або ж дозволити зробити це таким організаціям, як Міжнародний комітет Червоного Хреста (див. пункт 185 рішення у справі «Варнава та інші проти Туреччини» від 18.09.2009 року [ВП], заяви №№ 16064/90 та інші).

**Заступник Міністра юстиції України
з питань європейської інтеграції**

Людмила СУГАК